Perspectiefnota 2026

gemeente Berkelland

INHOUDSOPGAVE

Perspectiefnota 2026....1
Inhoudsopgave....2
Voorwoord....3
Leeswijzer....4
Ontwikkelingen 2026-2029....5
Uitgangspunten....10
Onze aantrekkelijke leefomgeving....13
Passend wonen....18
Vitaal Platteland....20
Nieuwe energie....21
Een toekomstbestendig sociaal domein....22
Sport en cultuur bewegen je!....27
Werken en leren....29
Veiligheid....32
Algemeen bestuur en bedrijfsvoering....34
Algemene dekkingsmiddelen....36
Bijlage 1: Stand van reserves en voorzieningen Afval en Riolering....38

VOORWOORD

Inleiding
Deze perspectiefnota 2026 is de opmaat naar de Programmabegroting 2026-2029. Het meerjarenperspectief dat we nu presenteren verslechterd ten opzichte van het meerjarenperspectief bij de vorige Programmabegroting 2025-2028.

Algemene economische ontwikkeling
De toestand in de wereld zorgt voor economische onzekerheid. De onvoorspelbaarheid van politieke beslissingen kan zorgen voor verstoringen in de economie. Dat heeft ook gevolgen voor de Nederlandse economie en daarmee uiteindelijk op de financiën van de gemeenten. Hoewel de aanpassing in de berekening van de omvang van het gemeentefonds de geldstroom aan de gemeenten in theorie iets minder gevoelig maakt voor grote schommelingen. Voor de komende jaren wordt voor Nederland nog altijd uitgegaan van een relatief hoge inflatie. Een deel van die inflatie wordt verzorgd door stijgende lonen.

LEESWIJZER

De perspectiefnota begint met het weergeven van de situatie. Hierin geven we aan welke ontwikkelingen en besluiten tot de huidige situatie hebben geleid. Vervolgens geven we per onderdeel een korte toelichting. In de programma's komen de verschillende onderdelen (indien van toepassing) terug en wordt er dieper op ingegaan.

De perspectiefnota is de basis voor de begroting 2026 en de meerjarenbegrotingen 2027 tot en met 2029. In de perspectiefnota zeggen we niets over het lopende begrotingsjaar 2025. Dit doen we in de bestuursrapportage 2025. We hebben wel gekeken naar de ontwikkelingen die we in 2025 zien en die naar onze mening een structureel effect hebben. Deze zijn verwerkt in de perspectiefnota onder autonome ontwikkelingen. Bij de programma's worden deze ontwikkelingen toegelicht.

Deze perspectiefnota kent 1 bijlage.
In bijlage 1 is de stand van de reserves en van de voorzieningen riolering en afval weergegeven.

Lezen van tabellen
In de tabellen staan de negatieve getallen aan de lastenkant voor extra lasten, aan de batenkant staan negatieve getallen voor minder inkomsten. Positieve getallen staan aan de lastenkant voor een afname in de lasten, aan de batenkant staan positieve getallen voor extra inkomsten.

ONTWIKKELINGEN 2026-2029

In deze perspectiefnota worden we daadwerkelijk geconfronteerd met de gevolgen van de korting op het gemeentefonds. De lagere algemene uitkering samen met stijgende lasten als gevolg van inflatie en onze ambities zorgen voor een negatief meerjarenperspectief. Het beeld valt slechter uit dan we bij de begroting 2025 verwachtten.

Overzicht

In onderstaande tabel hebben we de meerjarenbegroting geactualiseerd. Het beeld dat in de tabel zichtbaar is gemaakt bouwt op van de begroting 2025 naar de stand van zaken zoals we die nu kennen. Daarbij hebben we de chronologische volgorde aangehouden vanaf de begroting 2025. Na de eerste samenvattingstabel zijn per onderdeel toelichtingen opgenomen en tabellen met een verdere uitsplitsing van het onderdeel.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Begroting 2025	-4.599	-5.003	-5.605	-5.418
1e Begrotingswijziging	900	900	900	900
Septembercirculaire 2025	900	1.200	1.200	1.200
€ 600.000 Jeugdwet Fase 1	-600	-600	-600	-600
Bezuiniging volgens startnotitie	2.615	3.790	4.940	4.940
Ontwikkelingen uit jaarrekening	-173	-173	-173	-173
Autonome ontwikkelingen	-1.500	-786	-754	-696
Nieuw beleid	-343	-851	-775	-425
Terugdraaien bezuinigingen	-180	-595	-710	-710
Meerjaren saldo	**-2.980**	**-2.118**	**-1.578**	**-982**

Verwachte ontwikkeling meicirculaire

De perspectiefnota laat nu nog een tekort zien voor alle begrotingsjaren. Dit komt omdat bij het opstellen van de perspectiefnota wel al is gekeken naar de uitkomsten van de voorjaarsnota van het Rijk. Op basis van de voorjaarsnota van het Rijk is een inschatting gemaakt van de ontwikkeling van de algemene uitkering. Het gaat daarbij nadrukkelijk om een inschatting. De werkelijke ontwikkeling van de algemene uitkering wordt pas zichtbaar na publicatie van de meicirculaire. In onderstaande tabel zijn de indicatieve bedragen opgenomen die we waarschijnlijk bij de meicirculaire ontvangen. Ook is het verwachte saldo na de meicirculaire opgenomen.

	2026	2027	2028	2029
Verwachte indicatieve bijstelling algemene uitkering	2.950	2.655	-420	-415
Totaal verwacht saldo	**-30**	**537**	**-1.998**	**-1.397**

Eerste begrotingswijziging

Bij het voorstel voor het vaststellen van de begroting 2025 is ook een eerste begrotingswijziging aangeboden. Deze eerste begrotingswijziging voorzag in het kostendekkend maken van de afvalstoffenheffing in een periode van drie jaar. Daarvoor was een stijging van de inkomsten nodig van € 900.000. in 2026 is de totale opbrengst voor de afvalstoffenheffing € 600.000 hoger dan in de primitieve begroting 2025. Daarnaast wordt in 2026 voor € 300.000 een beroep gedaan op de voorziening afvalstoffenheffing.

Vanaf 2027 is de totale opbrengst van de afvalstoffenheffing verhoogd met € 900.000.

Septembercirculaire 2025 en Jeugdwet Fase 1

Vanuit de septembercirculaire ontvangen we structureel € 1.200.000 meer algemene uitkering. Voor 2026 is het bedrag iets lager met € 900.000.

Met een gedeelte van deze extra opbrengsten hebben we al rekening gehouden in fase 1 van de bezuinigingen. Het gaat dan om extra inkomsten die we mogen verwachten voor de Jeugdwet. Omdat we al rekening hebben gehouden met deze inkomst is de extra inkomst uit de algemene uitkering verlaagd met een bedrag van € 600.000.

Bezuinigingen fase 2

In februari 2025 is de startnotitie bezuinigingen vastgesteld. In deze startnotitie staan de onderwerpen waarop we bezuinigingen als dit nodig is om de begroting 2026 en verder sluitend te krijgen. De gemeenteraad heeft bij de behandeling aangegeven dat de bezuinigingen op wegen, sport en cultuur en groen onderaan de lijst zouden moeten komen te staan. Ook de verhoging van de OZB met meer dan het inflatiepercentage zou niet de hoogste prioriteit moeten hebben.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Onze aantrekkelijke leefomgeving				
Wegen	200	400	400	400
Groen (inclusief begraafplaatsen)	80	120	160	160
Riool/OZB	100	200	400	400
Passend wonen				
Wonen divers		25	50	50
Leges	100	200	300	300
Nieuwe energie				
Inzet SPUK	100	100	100	100
Een toekomstbestendig sociaal domein				
Uitgaven beperkende maatregelen WMO/Jeugd				
Ruimte diverse subsidiebudgetten	280	280	280	280
WMO/Jeugd stelpost inkomsten	600	800	1.000	1.000
Sport en Cultuur bewegen je!				
Diverse budgetten sport en cultuur	75	150	300	300
Werken en leren				
Inkomsten Participatiewet	400	400	400	400
Veiligheid				
ODA/VNOG				
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien				
Rente/minder behoefte vreemd vermogen	250	250	250	250
Afromen stelpost prijscompensatie	200	400	600	600
OZB verhoging met cumulatief 2% meer dan inflatie	230	465	700	700
Totaal	**2.615**	**3.790**	**4.940**	**4.940**

Ontwikkelingen uit de jaarrekening

In de jaarrekening 2024 is een ontwikkeling terug te vinden die een negatief structureel effect heeft van € 173.000. Dit nadeel is opgebouwd uit 4 componenten.

Ongediertebestrijding (€ 50.000 positief)
De laatste jaren geven we minder geld uit aan ongediertebestrijding dan begroot. Hierdoor kunnen we dit budget structureel naar beneden bijstellen.

Vervoerskosten SW (€ 35.000 positief)
De vervoerskosten voor medewerkers met een SW indicatie zijn de laatste jaren afgenomen. Hierdoor kunnen we dit budget structureel naar beneden bijstellen.

ICT (€ 408.000 negatief)
Het beheer van de ICT-infrastructuur leidt tot hogere lasten. Hierin zitten onder andere hogere veiligheidseisen en hogere energielasten. De lasten zullen niet dalen. Daarom stellen we de raming naar boven bij.

Vergoeding medewerkers (€ 150.000 positief)
De vergoeding die wij voor medewerkers ontvangen voor detachering, ziektekosten en loonkostensubsidie is behoudend geraamd. We verwachten dat deze inkomsten structureel hoger zullen zijn dan begroot en stellen de raming voor de inkomsten daardoor naar boven bij.

Bedragen x € 1.000	2026	2026	2028	2029
Ongedierte bestrijding	50	50	50	50
Vervoerskosten SW	35	35	35	35
ICT	-408	-408	-408	-408
Vergoeding medewerkers	150	150	150	150
Meerjaren saldo	**-173**	**-173**	**-173**	**-173**

Autonome ontwikkelingen

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die onontkoombaar zijn. Als gemeente hebben we geen directe invloed op de ontwikkeling. De autonome ontwikkelingen zijn op te splitsten in 4 categorieën.

1. Loon- en prijsontwikkelingen
   Deze ontwikkelingen doen zich voor doordat producenten hun prijzen verhogen en door afspraken in de CAO. Als basis gaan we uit van de cijfers van het CPB zoals deze gepubliceerd worden in de meicirculaire.
2. Begrotingen gemeenschappelijke regelingen
   De begrotingen van gemeenschappelijke regelingen zijn voor ons een autonome ontwikkeling. Het algemeen bestuur van de gemeenschappelijk regeling stelt de begroting vast. Vervolgens is de bijdrage die daarin voor ons staat genoemd een feit. We kunnen in de algemeen bestuursvergadering wel invloed uitoefenen, maar deze is zeer beperkt.
3. Gevolgen van besluiten
   In de loop van het jaar worden besluiten genomen, door ons maar ook door andere organisaties die een effect hebben op onze uitgaven.
4. Algemene uitkering
   Omdat wij de meerjarenbegroting ramen in constante prijzen wordt er in onze raming geen rekening gehouden met een stijging van de algemene uitkering door loon- en prijsstijgingen. Op basis van de septembercirculaire 2023 houden we rekening met de loon- en prijscompensatie in de algemene uitkering voor 2025.

Het structurele effect van de autonome ontwikkelingen is € 611.000. In de programma's worden de autonome ontwikkelingen toegelicht.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Loon- en prijsstijging	-1.923	-1.923	-1.923	-1.923
Gemeenschappelijke regelingen	-945	-965	-965	-965
Gevolgen van besluiten	-932	-198	-166	-109
Algemene uitkering	2.300	2.300	2.300	2.300
Meerjaren saldo	**-1.500**	**-786**	**-754**	**-697**

Nieuw Beleid

In deze perspectiefnota hebben we het nieuw beleid geïnventariseerd. De ontwikkeling van het meerjarenperspectief biedt weinig ruimte voor nieuw beleid.

Recreatie en Toerisme
Voor recreatie en toerisme huren wij al jaren een regiocoördinator in voor ongeveer € 70.000 per jaar. Daarnaast is er ook al jaren sprake van een uitvoeringsbudget van € 63.000. Tot op heden zijn deze bedragen voor een periode van drie jaar opgenomen in onze begroting. Met ingang van de begroting 2025 maken beide bedragen geen onderdeel meer uit van de begroting, terwijl we wel graag gebruik willen blijven maken van deze mogelijkheden. Voor 2025 is gezocht naar een oplossing en die is gedeeltelijk gevonden. Vanaf 2026 willen we € 133.000 in de begroting opnemen om de ingeslagen weg te kunnen voortzetten.

Dorpskamers
De Dorpskamers zijn als experiment opgezet met tijdelijke dekking. Vanaf 2026 is er geen dekking meer beschikbaar en daarmee komen de dorpskamers te vervallen. We willen de dorpskamers graag doorzetten. Hiervoor is € 185.000 nodig.

Bestaanszekerheid
Bestaansonzekerheid neemt toe, ook onder werkenden in onze gemeente. Om hier wat aan te doen hebben we een beleidsplan bestaanszekerheid in voorbereiding. Wat is er o.a. aan de hand? 1.619 huishoudens (8,5 % van het totaal) leven van een inkomen tot 130 % van het wettelijk sociaal minimum (Wsm). In deze gezinnen leven 640 kinderen (Kwiz, 2023). Ook hebben zich 38 gedupeerden van de toeslagenaffaire bij ons gemeld. We willen met de investeringen zorgen voor:
- zwemveiligheid van kinderen, ongeacht inkomen;
- zorgen dat kinderen én volwassenen (dus ook na je 18e) kunnen sporten en van cultuur kunnen genieten (en dat kan niet voor de bedragen die we nu hanteren);
- zorgdragen voor laagdrempelige toegang tot sociaal-juridische dienstverlening, ongeacht inkomen, en tot laagdrempelige hulp bij financiële problemen. Ter voorkoming van schulden en problemen op andere terreinen.

Het beleid is met een klankbordgroep bestaanszekerheid voorbereid. De Startnotitie is inmiddels in de Raad vastgesteld.

Regiodeal
Het Rijk en de Regio Achterhoek hebben de Regio Deal Achterhoek gesloten. De Regio Deal richt zich op het vergroten van brede welvaart en de samenwerking in de regio. Om voor de bijdrage van € 25 miljoen in aanmerking te komen moeten de overige partijen die meedoen aan de Regio Deal cofinanciering inbrengen. Voor Berkelland is de cofinanciering maximaal € 872.000. Hiervan is in de begroting 2025 de helft geregeld. We nemen nu voor 2027 en 2028 het restant van de cofinanciering op in de begroting.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Vitaal platteland				
Recreatie en Toerisme	-133	-133	-133	
Een toekomstbestendig sociaal domein				
Dorpskamers	-185	-185	-185	-185
Werken en leren				
Bestaanszekerheid	-25	-315	-240	-240
Algemeen bestuur en bedrijfsvoering				
Regiodeal		-218	-218	
Totaal	**-343**	**-851**	**-776**	**-425**

Terugdraaien bezuinigingen

Bij de behandeling van de startnotitie bezuinigingen heeft de gemeenteraad aangegeven een aantal bezuinigingen liever niet te zien als deze niet nodig zijn.

Wij verwachten dat de mogelijkheid ontstaat om de bezuinigingen op Wegen, Groen en Sport en cultuur (gedeeltelijk) niet door te laten gaan.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Onze aantrekkelijke leefomgeving				
Wegen	-100	-400	-400	-400
Groen (inclusief begraafplaatsen)	-80	-120	-160	-160
Sport en Cultuur		-75	-150	-150
Totaal	**-180**	**-595**	**-710**	**-710**

Financiële ontwikkelingen na de Perspectiefnota

De bestendige gedragslijn die wij volgen bij het opstellen van de Perspectiefnota is, dat we uitgaan van de situatie zoals deze bekend is tot de meicirculaire. Er zijn grote onzekerheden rond het financiële meerjarenperspectief. Met name sterk oplopende prijzen als gevolg van de hoge energieprijzen en de krapte op de arbeidsmarkt zorgen dat de prijzen voor investeringen slecht te begroten zijn. Daarnaast blijft onduidelijk of de kosten voor de jeugdzorg gecompenseerd zullen worden en hoe er wordt omgegaan met de verlaging van de algemene uitkering vanaf 2026.

UITGANGSPUNTEN

Inleiding

Begrotingsuitgangspunten zijn nodig om de begroting 2026-2029 op een consistente manier op te bouwen. Door de begrotingsuitgangspunten vast te leggen is ook voor iedereen terug te vinden waar bij het opstellen van de begroting rekening mee is gehouden. De uitgangspunten passen we toe op de begroting 2026. Voor de jaren erna hanteren we het principe van constante prijzen. Dit betekent dat we voor de jaren na 2026 uitgaan van een situatie waarin de kosten niet stijgen door loon, prijs of rente aanpassingen. Datzelfde geldt ook voor de inkomsten.

Uitgangspunten in het kort

Uitgangspunt	
Lasten	
Prijsstijging 2025	Op basis van de meicirculaire voorlopig 2,6%
Subsidies	Op basis van meicirculaire 80% loonvoet, 20% prijsstijging. Voorlopig 2,12%
Gemeenschappelijke regelingen	Begroting gemeenschappelijke regeling
Salarissen	Op basis van meicirculaire. Voorlopig 2,0%
Kapitaallasten	1e afschrijving in het jaar na gereedkoming
Baten	
Belasting onroerende zaken (OZB)	Op basis van meicirculaire. Voorlopig 2,6%
Toeristenbelasting	€ 1,50
Overige belastingen	Op basis van meicirculaire. Voorlopig 2,6%
Rioolrecht	Kostendekkend
Afvalstoffenheffing	Kostendekkend
Leges	Voorlopig 2,6%
Overige opbrengsten	Op basis van meicirculaire. Voorlopig 2,6%
Huren	Driejaarsgemiddelde inflatie
Overige uitgangspunten	
Prijspeil meerjarenbegroting	Constante prijzen, prijspeil 2026
Algemene uitkering gemeentefonds	Op basis van meicirculaire
BUIG	Op basis van voorlopige beschikking

Toelichting uitgangspunten

Prijsstijging
Het inflatiepercentage halen we ieder jaar uit de gemeentefondscirculaire. Dit is het door het Centraal Planbureau (CPB) bepaalde percentage voor het komende begrotingsjaar (2026) voor overheidsbestedingen.

Salarissen
De salarissen rekenen we door naar de formatie zoals die op 1 juni 2025 (begroting) bekend is. We gaan uit van een percentage van 2,0%.

Gemeenschappelijke regelingen
Een groot deel van onze taken wordt uitgevoerd door gemeenschappelijke regelingen. Voor het uitvoeren van deze taken zijn wij een bijdrage verschuldigd. De bijdrage wordt jaarlijks door het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling vastgesteld door de vaststelling van de begroting van de gemeenschappelijke regeling. Voor de perspectiefnota volgen wij de conceptbegrotingen van de verschillende gemeenschappelijke regelingen.

Kapitaallasten
De kapitaallasten van de gerealiseerde en lopende investeringen rekenen we voor de programmabegroting door na vaststelling van de jaarstukken. In de begroting 2026 nemen we het investeringsplan voor 2026 op.

Belastingen (OZB)
Voor de OZB en overige belastingen hanteren we de volgende uitgangspunten:
• Vanaf 2022 wordt de autonome groei van het aantal woningen en bedrijven verwerkt in de begroting om hiermee extra lasten die vanuit deze groei ontstaan op te vangen;
• De tarieven worden gecorrigeerd voor de stijging van de waarde van woningen en bedrijven.

Toeristenbelasting
De toeristenbelasting is in overeenstemming met de vastgestelde verordening.

Reclamebelasting
Het tarief voor de reclamebelasting wordt afgestemd met de Stichting Ondernemersfonds Berkelland. De opbrengst van de reclamebelasting wordt, na aftrek van de perceptiekosten, aan de stichting doorbetaald.

Riolering
De tarieven zijn kostendekkend.

Afval
De tarieven voor afval zijn kostendekkend. Dit betekent dat de tarieven stijgen zoals ook opgenomen in de eerste begrotingswijziging bij de begroting 2025.

Leges
Het beleid is om kostendekkende tarieven te hanteren voor leges, overige diensten en overige opbrengsten.

Overige opbrengsten
Onder overige opbrengsten valt bijvoorbeeld de verhuur van gebouwen en gronden.

Huren
Voor de huren sluiten we aan bij de maximale huurverhoging zoals die voor de sociale huurwoningen zoals deze van 2026 gaat gelden. Het driejaarsgemiddelde van de inflatie. Wij gebruiken daarbij voor de begroting 2026 de jaren 2022, 2023 en 2024.

Prijspeil meerjarenperspectief
Voor het meerjarenperspectief hanteren we constante prijzen en lonen. Het prijspeil in de begroting is dat van 2025. Dit betekent dat we prijsstijgingen niet doorrekenen aan de lastenkant in de volgende 3 jaren, maar ook niet aan de batenkant. Ook het meerjarenperspectief van de Algemene uitkering benaderen we op die manier.

Algemene uitkering gemeentefonds
De Algemene uitkering krijgen we van het Rijk. De ontwikkelingen van de Algemene uitkering meldt het Rijk via (gemeentefonds)circulaires. Voor de perspectiefnota gebruiken we de septembercirculaire 2024. Voor de primaire begroting baseren we ons op de informatie uit de meicirculaire 2025.

Eenheden Algemene uitkering
De berekende eenheden in de Algemene uitkering zijn van belang bij het onderbouwen van begrotingsbudgetten. Naast eigen prognoses, maken we ook gebruik van schattingen van het Rijk en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Uitgangspunten beschikbaarstelling reserves en kredieten

Beschikking over reserves
Het instellen van, het beschikken over en het toevoegen aan reserves is de bevoegdheid van de raad. Dit gebeurt via een afzonderlijk raadsvoorstel. Het kan ook onderdeel vormen van de begroting, een tussenrapportage of de jaarrekening.

Investeringskredieten
Bij de vaststelling van de begroting stelt de raad de investeringskredieten voor de betreffende jaarschijf beschikbaar. Na een collegebesluit over het feitelijke uitvoeringsplan worden kredieten definitief beschikbaar gesteld en kan de daadwerkelijke uitvoering starten.

ONZE AANTREKKELIJKE LEEFOMGEVING

Wat speelt er?

- **Onderhoud/investeringen in wegen**

  Kerncijfers

  De gemeente Berkelland heeft in totaal 4,4 miljoen m2 aan verharde wegen. Dat is gemiddeld 100 m2/inwoner en veel meer dan gemiddeld in Nederland (58 m2/inwoner).

  Onderhoudsniveau wegen

  In 2011 heeft de gemeenteraad besloten om voor de onderhoudskwaliteit van wegen het scenario 'overwegend laag' te hanteren. Daarbij is voor grotere delen van het areaal gekozen voor kwaliteitsniveau ‘laag’. De meer doorgaande wegen en de wegen in het centrum worden onderhouden op kwaliteitsniveau ‘basis’. Voor de fietspaden is gekozen voor kwaliteitsniveau ‘hoog’. Het huidig budget is (ruim) onvoldoende om het huidige kwaliteitsniveau ‘overwegend laag’ na te streven c.q. te waarborgen. Een lager scenario is daarom reëler gezien de financiële ruimte.

  De kosten voor wegenonderhoud en de kapitaalslasten voor investeringen in wegen nemen de komende jaren toe en we zullen daarvoor in de komende jaren (meer) middelen moeten vrijmaken in de (meerjaren) begroting. Óók als gekozen wordt voor een lager kwaliteitsscenario. Meer informatie vindt u in het (raadsvoorstel over het) wegenbeleidsplan 2025-2029.

  Onderstaande (Berkellandse) kenmerken zijn van invloed op het onderhoud en kwaliteit van het wegenareaal:
  - We hebben een groot areaal van (met name asfalt) wegen gelegen in het buitengebied, dat door een toename van zwaar verkeer steeds zwaarder belast wordt en daardoor sneller slijt en sneller aan reconstructie toe is;
  - Het wegenareaal is sterk verouderd, waardoor veel wegconstructies het einde van de levensduur hebben bereikt en nog naderen;
  - We hebben, kenmerkend voor Berkelland, veel bomen dicht langs wegen. Hierdoor hebben we ook relatief meer last van schade door wortelopdruk;
  - De huidige profilering (inrichting) van wegen voldoet op veel plekken niet aan huidige eisen en het hedendaagse gebruik;
  - Binnen de verschillende kernen zijn de wegen voornamelijk uitgevoerd in elementen, zoals klinkers. (Dat is functioneel en mooi, maar ook duur en onderhoudsintensief).

  Financiën

  Vanaf 2023 is het structurele budget voor wegenonderhoud met € 500.000 verhoogd. Dit bedrag (€ 500.000) is echter ook bedoeld om (net als in 2023/2024) de afschrijvingslasten voor nieuwe investeringen in wegen (2025 en verder) te dekken. (Het bedrag dat niet opgebruikt wordt door afschrijvingslasten, wordt ingezet voor regulier onderhoud.) Dat betekent dat dit bedrag met elke nieuwe investering kleiner wordt en er over enkele jaren geen ruimte meer is voor nieuwe investeringen. We zijn voor het reguliere onderhoud dan weer terug bij het oorspronkelijke (te lage) budget voor onderhoud. Als we structureel te weinig onderhoud aan wegen uitvoeren, zullen de wegen eerder toe zijn aan een volledige reconstructie (en kan er sprake worden van kapitaalsvernietiging). Hierdoor zijn we op de langere termijn veel duurder uit. Het is mogelijk om met incidentele gelden noodzakelijk onderhoud uit te voeren. Daarom is bij de bestemming van het jaarresultaat 2024 voorgesteld om eenmalig € 1080.000 te bestemmen voor onderhoud van wegen.

  Vanaf 2026 en verder zal het onderhoudsbudget dat ook gebruikt wordt voor investeringen (de toegevoegde € 500.000 in 2023) zijn opgebruikt/ingezet. In het

raadsvoorstel over het wegbeleidsplan wordt voorgesteld om de afschrijvingstermijn op wegen te verlengen. Hierdoor vallen direct afschrijvingslasten vrij. Deze kunnen worden ingezet voor de noodzakelijke nieuwe investeringen in de infrastructuur waardoor we komende jaren noodzakelijke reconstructies in de infrastructuur kunnen uitvoeren.

- **Rioolheffing**
  Het uitgangspunt voor de rioolheffing is 100% kostendekkende tarieven op termijn. Het watertakenplan 2024-2034 vormt het financiële kader voor de uitvoering van de gemeentelijke watertaken en de rioolheffing. In het onderdeel kostendekkingsplan van het watertakenplan (hoofdstuk 6) zijn de benodigde investeringen en jaarlijkse kosten voor de korte en lange termijn op een rij gezet. Op basis van dit kostendekkingsplan schetst het plan de ontwikkeling van de rioolheffing. U heeft bij de vaststelling van het Watertakenplan 2024-2034 ervoor gekozen om de rioolheffing op de korte termijn iets te laten stijgen, op de middellange termijn niet te laten stijgen en op de lange termijn (behoorlijk) te laten stijgen. We stellen daarmee de (sterke) stijging van de rioolheffing uit naar de toekomst op het moment dat de kosten ook beginnen te stijgen. De rioolheffing wordt ieder jaar wel aangepast aan het inflatiepercentage. Van 2025 tot en met 2028 zal de rioolheffing jaarlijks stijgen met € 2,50 per jaar. Daarnaast vindt er ook inflatiecorrectie plaats. Hiermee volgt de rioolheffing de oplopende jaarlijkse kosten en wordt voorkomen dat de bestaande voorziening volledig wordt uitgeput. Vanaf 2029 kan de rioolheffing een periode stabiel blijven (er wordt dan alleen inflatiecorrectie toegepast), om vanaf 2050 weer geleidelijk te stijgen, zodat de verwachte vervangingsinvesteringen kunnen worden bekostigd. Dit betekent dat de huidige voorziening (spaarpot voor investeringen) de komende jaren zal afnemen. (In het vorige watertakenplan gingen we uit van een toenemende voorziening waarbij we al gingen sparen voor toekomstige investeringen). Tekorten of overschotten op het taakveld riolering worden ook verrekend met deze voorziening riolering en dit voorkomt grote schommelingen in de tarieven.

- **Afvalstoffenheffing**
  Ook binnen de afvalstoffenbegroting gaan we uit van een kostendekkend tarief. De opbrengsten van de afvalstoffenheffing dekken echter niet de kosten. We komen structureel € 900.000 tekort. Daarom heeft u via de eerste wijziging van de begroting 2025 besloten (raadsbesluit 6 november 2024) om de opbrengst van de afvalstoffenheffing te verhogen met € 900.000. Daarbij is besloten om de verhoging niet gelijk voor 100% door te voeren in het afvalstoffentarief vanaf 2025, maar het tarief in drie stappen te verhogen. In 2025 wordt (tov 2024) daarom € 300.000 meer aan afvalstoffenheffing opgehaald en komt de overige benodigde € 600.000 uit het postieve begrotingssaldo van 2025. In 2026 wordt (tov 2024) € 600.000 meer aan afvalstoffenheffing opgehaald en komt de overige benodigde € 300.000 uit de egalisatievoorziening afval. Vanaf 2027 wordt (tov 2024) € 900.000 meer aan afvalstoffenheffing opgehaald en is het tarief weer maximaal (= 100%) kostendekkend. In het voorgaande is niet gerekend met inflatiecorrectie. Het afvalstoffentarief wordt standaard jaarlijks ook gecorrigeerd met het inflatiepercentage.

Bezuinigingen fase 2

Wegen
We zien dat we de afgelopen jaren minder (snel) hebben geïnvesteerd in wegen dan waar we met de kapitaallasten in de begroting rekening mee houden. Er zit langere tijd tussen het enerzijds beschikbaar stellen van kredieten, de aanbesteding en uitvoering, en anderzijds de uiteindelijke oplevering van een werk. Hierdoor worden in de meerjarenbegroting opgenomen kapitaallasten niet volledig benut. Deze vrijval van kapitaallasten is overigens in 2024 benut om noodzakelijk onderhoud te plegen. Bij de Bestuursrapportage 2024 is € 400.000 onderuitputting kapitaallasten afgeraamd, en bij klein onderhoud bijgeraamd. Omdat een eventuele inhaalslag

qua investeringen meerdere jaren in beslag neemt kan deze onderuitputting ook structureel worden geraamd.
N.B. Het huidige onderhoudsbudget wegen is structureel al ontoereikend om het afgesproken kwaliteitsniveau wegen te handhaven. Het overall kwaliteitsniveau liep de afgelopen periode ook terug. Ook het investeringsniveau (vervangen/reconstrueren van wegen) is structureel te laag (zowel qua budget als qua realisatie) binnen onze gemeente. De afgelopen periode en de komende jaren wordt fors ingezet op het realiseren van reconstructies van wegen. We gaan daarmee de onderuitputting inlopen. Voor kapitaalslasten voor nieuwe investeringen is vanaf 2026 echter geen budget meer.

Indien er in een bepaald jaar noodzaak is voor meer klein/dagelijks onderhoud kan hier budget voor worden aangevraagd in de bestuursrapportage. Er is dan alleen niet meer met zekerheid dekking in de meevallers. De onderuitputting is immers al weggegeven. Het risico bestaat dan dat het niet budgettair neutraal past. Het vereist ook dat er panklare onderhoudswerkzaamheden voorhanden zijn die direct kunnen worden uitgevoerd wanneer de middelen in de bestuursrapportage geaccordeerd worden. Op de langere termijn zal dit “slimmer” begroten steeds minder bijdragen en zal er ook daadwerkelijk minder te besteden zijn, dan het huidige budgetniveau. Dit terwijl het huidige niveau al ontoereikend is.

Groen (inclusief begraafplaatsen)
Besparen op groen gaat niet zonder ook een maatschappelijk effect. O.a. door bezuinigingen in het verleden zijn de budgetten voor groen (inclusief bomen en begraafplaatsen) afgeroomd en is het groen al zo veel mogelijk onderhoudsarm ingericht. In het eind 2023 vastgestelde groenbeleidsplan is afgesproken (te streven naar) een onderhouds/kwaliteitsniveau B. Als de budgetten verder worden afgeroomd zullen we dit niveau niet kunnen bereiken of handhaven. Ook de budgetten voor bomenonderhoud staan op een laag niveau in verhouding tot het grote aantal bomen binnen onze gemeente. Het huidige budgetniveau kan net voorkomen dat veiligheidsrisico’s ontstaan als gevolg van achterstallig of te weinig bomenonderhoud. Incidenteel bijramen (via de berap) is een (niet efficiënte) optie. Het overgrote deel van onze jaarlijkse uitgaven ligt vast in uitbestede bestekken/werkzaamheden. Daarnaast maken we gebruik van onze vaste buitendienst. Even bij- of afschakelen in groenonderhoud is niet makkelijk
en niet efficiënt.

Riool / OZB
Net als hiervoor bij wegen beschreven is er onderuitputting op de kapitaallasten van de riolering. In 2024 is er bij de bestuursrapportage 2024 € 600.000 afgeraamd. Als er verder geen extra kosten zijn dan wordt dit toegevoegd aan de voorziening riolering. Door voor de komende jaren een deel van deze onderuitputting te ramen kan ook het tarief (of de tariefstijging) van het rioolrecht naar beneden. De opbrengst uit rioolrechten bedraagt ongeveer € 7,5 miljoen. De bedragen van deze inventarisatie kunnen al bereikt worden door de komende jaren de jaarlijkse inflatiecorrectie met een paar procentpunten te verlagen. Door nu tegelijkertijd met de verlaging van de rioolrechten de OZB te verhogen kan dit bijdragen aan een sluitende meerjarenbegroting zonder dat per saldo de lastendruk voor onze inwoners toeneemt.

N.B. Het eind 2023 vastgestelde nieuwe watertakenplan 2024-2034 heeft een looptijd van 10 jaar (was voorheen 5 jaar). Daarbij is ook besloten dat het onderdeel ‘kostendekking van het watertakenplan (hoofdstuk 6)’ iedere vijf jaar wordt herijkt, voor het eerst in 2029. Beide uitgangspunten zijn bedoeld om te voorkomen dat de hoogte van de rioolheffing “voortdurend” tegen het licht wordt gehouden. Door in 2026 al de rioolheffing minder te verhogen dan afgesproken, verlaten we deze uitgangspunten.
De heffing is al verlaagd ten opzichte van het vorige watertakenplan en het investeringsniveau is al naar beneden bijgesteld. De inschatting is dat we de komende jaren meer investeringen gaan realiseren, we door scherper begroten ook vaker gebruik moeten maken van de voorziening riolering en we de onderuitputting gaan inlopen.

Algemene toelichting maatregelen 1,2 en 3
Deze bezuinigingsmaatregel hebben inhoudelijk uiteindelijk een negatief effect op de onderhoudstoestand van onze (ondergrondse) infrastructuur en openbare ruimte. Het structurele budget (exclusief kapitaallasten) bedraagt voor:
• wegen afgerond € 4 mln.(inclusief openbare verlichting, straatreiniging, waterkeringen, gladheidsbestrijding),
• riool afgerond € 3 mln, en
• groen afgerond 1,2 mln.
Actualisaties van onze beheerplannen geven weer dat het huidige budget al niet toereikend is om de kwaliteit van ons bezit te handhaven. Overigens verschijnen er landelijk periodiek onderzoeken dat overheden te weinig investeren in infrastructuur om de kwaliteit op orde te houden. Deze bezuinigingsmaatregelen hebben, zeker op termijn, negatieve inhoudelijke gevolgen.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Wegen	200	400	400	400
Groen (inclusief begraafplaatsen)	80	120	160	160
Riool/OZB	100	200	400	400
Totaal	**380**	**720**	**960**	**960**

Gevolgen jaarrekening

Ongediertebestrijding
De laatste jaren geven we minder geld uit aan ongediertebestrijding dan begroot. Hierdoor kunnen we dit budget structureel naar beneden bijstellen.

	2026	2027	2028	2029
Ongediertebestrijding	50	50	50	50
Totaal	**50**	**50**	**50**	**50**

Autonome ontwikkelingen

Vervanging materieel buitendienst
Voor het materieel van de buitendienst is een meerjarig vervangingsplan opgesteld. De lasten van dit plan worden over de hele periode gedekt uit de vrijval van de afschrijvingslasten van materieel van de buitendienst. Per jaar kunnen de vrijvallende afschrijvingslasten wel afwijken van de werkelijke nieuwe lasten. Om de flexibiliteit in het plan te behouden, zullen we in de begroting een algemeen investeringskrediet voor de vervanging van materieel opnemen.

Vervanging speel- en beweegvoorzieningen
Op 1 februari 2022 heeft uw raad het ‘Beleidsplan Spelen en Bewegen in de openbare ruimte 2022-2031’ vastgesteld. Tegelijkertijd is besloten om vanaf 2023 rekening te houden met een verhoging van de kapitaallasten om zo speel- en beweegvoorzieningen te kunnen vervangen.

Onderhoud Vijvers en poelen
Het betreft noodzakelijk (en achterstallig) onderhoud.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Vervangingsplan materieel buitendienst				14
Vervanging speel- en beweegvoorzieningen		-2	-4	-6
Onderhoud Vijvers en poelen	-50		-50	
Meerjaren saldo	**-50**	**-2**	**-54**	**8**

Terugdraaien bezuinigingen

Wegen
De structurele bezuiniging op wegen draaien we terug. In 2026 bezuinigen we eenmalig € 100.000 op wegen.

Groen (inclusief begraafplaatsen)
De structurele bezuiniging op groen draaien we terug.

	2026	2027	2028	2029
Wegen	-100	-400	-400	-400
Groen (inclusief begraafplaatsen)	-80	-120	-160	-160
Totaal	**-180**	**-520**	**-560**	**-560**

PASSEND WONEN

Wat speelt er?

- De vraag naar woningen is momenteel groter dan het aanbod. Hoge huizenprijzen, prijzen voor bouwmaterialen en tekort aan bouwpersoneel zorgen ervoor dat vooral jongeren moeilijk aan een (huur) woning kunnen komen. Ook zien we dat senioren die willen doorstromen geen passende woning kunnen vinden. We voegen woningen toe om vraag en aanbod weer in balans te brengen. Hierbij willen we ook een aantrekkelijk vestigingsklimaat bieden voor toekomstige nieuwe inwoners van buiten de huidige dorpskernen.
- Op korte termijn groeit het aantal huishoudens in Berkelland. Dit is nu te merken aan de grote vraag naar woningen. In Berkelland worden minder mensen geboren dan dat er overlijden. Dat betekent dat de groei komt door (buitenlandse) migratie. Op langere termijn krijgt de gemeente naar verwachting te maken met eerst een afname in bevolking maar door kleiner wordende huishoudens zal de afname in huishoudens pas later inzetten.
- Op 7 maart 2023 heeft de gemeenteraad ingestemd met de regionale Woonagenda. In deze Woonagenda zijn 3-O (ondernemers, organisaties en overheid) brede afspraken gemaakt aan de hand van 4 programmalijnen:
    - Vergroten woningvoorraad en versnelling productie
    - Investeren in kwaliteit bestaande woningvoorraad
    - De Achterhoek, een plek voor iedereen
    - Wonen als integrale gebiedsopgave
- De regionale Woonagenda heeft een vervolg gekregen in een Woondeal met het Rijk en de provincie Gelderland. Deze Woondeal is op 8 maart 2023 ondertekend. In de Woondeal is onder andere opgenomen dat Berkelland tot en met 2030 minimaal 875 woningen toevoegt. Hiervan zijn 291 sociale huurwoningen. We streven naar een jaarlijks constante en gemiddelde toevoeging van 100 tot 120 nieuwe woningen, inclusief woonzorgwoningen. In de zomer van 2025 wordt de Woondeal herijkt naar een nieuwe periode van 2025 tot 2035. Dit doen we onder dezelfde voorwaarden en jaarlijkse aantallen.
- In 2025 wordt het lokale Volkshuisvestingsprogramma opgesteld. Het volkshuisvestingsprogramma is een programma onder de omgevingsvisie en het woonbeleid voor de gemeente. Hiermee volgt het de Woonvisie 2020-2025 op.
- In 2025 is een regionale wonen-, welzijn en zorgvisie opgesteld.
- De wijk Neede Noord Oost ondergaat de komende jaren (tot en met 2030) een metamorfose door een integrale wijkaanpak. We werken samen met bewoners en ProWonen aan deze wijkontwikkeling.
- Berkelland heeft in 2023 een woningbouwimpuls (WBI) van het Rijk en cofinanciering van de provincie ontvangen als bijdrage aan drie sleutelprojecten in Borculo, Neede en Ruurlo.

Bezuinigingen fase 2

Wonen divers
Op het programma wonen zijn weinig structurele lasten begroot die nu op de algemene dekkingsmiddelen drukken. Er kan dus ook relatief beperkt aan de bezuinigingen worden bijgedragen. We zien nog wel de volgende mogelijkheid. De gemeente Berkelland faciliteert leningen, onder andere startersleningen. Die leningen worden uitgevoerd door het stimuleringsfonds Volkshuisvesting (SVn). Door minder leningen te verstrekken is hier nog een rentevoordeel te halen.

Leges (meer kostendekkend)
Op het programma wonen zijn de bouwleges geraamd. We innen ook leges die niet op dit

programma worden geraamd, maar uit praktische overwegingen scharen we alle bijdragen uit leges voor deze inventarisatie volledig onder dit item. De in de begroting geraamde totale opbrengst uit bouwleges bedraagt € 1,1 miljoen en uit burgerzakenleges € 0,5 miljoen.
Gemeenten mogen hun (bouw)leges kostendekkend inrichten. Dat betekent dat we de kosten die we maken om vergunningen te verstrekken, mogen verhalen door middel van leges. Gemeenten mogen tekorten aanvullen, maar niet verdienen aan leges. Onze leges zijn (lang) niet kostendekkend (zie bijvoorbeeld de paragraaf Lokale heffingen uit de Programmabegroting 2025-2028). Ook met deze inventarisatie wordt geen kostendekkendheid bereikt. Eventuele voorstellen voor kostendekkende tarieven zullen inhoudelijk worden gemotiveerd.
Deze inventarisatie beoogt ook evenwichtig te zijn waardoor al te steile tariefstijgingen worden voorkomen. We schatten in dat we door kostenbesparing en een hogere inschatting van aantallen samen ongeveer € 100.000 gunstiger kunnen begroten. Indien de rest van het te besparen bedrag uit een procentuele tariefstijging zou moeten komen dan blijft deze stijging beperkt tot gemiddeld 5% jaarlijks voor een periode van 3 jaar. De tariefstijging kan ook gedifferentieerd worden over verschillende producten. Voor paspoorten en rijbewijzen zijn de tarieven gemaximeerd en daar zit geen ruimte in. Daar zijn nog wel mogelijkheden om de omzet wat ruimer te ramen.

Inzet SPUK voor structurele vaste kosten
Op het programma nieuwe energie is het mogelijk om ook op begrotingsbasis beperkt (structurele) lasten ten laste van een Specifieke Uitkeringen (SPUK) te brengen in plaats van ten laste van de algemene middelen. In de praktijk gebeurt dit op rekeningbasis ook al.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Wonen divers		25	50	50
Leges (meer kostendekkend)	100	200	300	300
Inzet SPUK voor structurele kosten	100	100	100	100
Totaal	**200**	**325**	**450**	**450**

VITAAL PLATTELAND

Wat speelt er?

- Op het platteland komen steeds meer grote opgaven (zoals landbouwtransitie, biodiversiteit, droogte, energietransitie, stikstof en waterkwaliteit) samen. Het is een uitdaging om al deze onderwerpen op een goede manier samen te brengen op het platteland en daarbij ons platteland vitaal te houden. We zoeken hierbij actief de verbinding met andere beleidsterreinen zoals wonen, zorg en welzijn (Volkshuisvestingsprogramma) en Nieuwe energie (Warmte koude programma en verduurzaming) en kijken of er mogelijkheden zijn om de verschillende opgaven met elkaar te verbinden. Regionaal werken we actief mee aan het regionale proces van Ruimtelijk Perspectief Achterhoek. Deze processen zijn langjarig en zullen in de komende jaren hun uitwerking krijgen in gebiedsprocessen in de Achterhoek en zeker ook in Berkelland.
- We blijven ons inzetten voor de sanering van asbestdaken in het buitengebied. We zien goede resultaten door de huidige ondersteuningsregeling.
- We gaan er daarnaast vanuit dat komende periode door rijksregelingen (bijvoorbeeld LBV) een extra druk komt te staan op de gemeentelijke organisatie om snel te handelen met opties voor herbestemming en flankerend beleid. Ook zetten we in op nieuwe ruilverkaveling (met externe financiering) om daarmee integraal de structuur van ons landelijk gebied te verbeteren.
- Berkelland heeft een prachtig coulisselandschap dat een fijne leefomgeving biedt. Tegelijkertijd zien we dat natuur, landschap en biodiversiteit onder druk staat. We zetten ons daarom samen met partners (zoals de LTO, VKO, VALA, , SLG en provincie) in om het landschap te versterken en de biodiversiteit te verhogen. Dit doen we onder andere door verder uitvoering te geven aan de ‘uitvoeringsagenda biodiversiteitsplan’ samen met partners.
- Het prachtige coulisselandschap is een van de redenen dat toeristen en recreanten naar Berkelland (als onderdeel van het sterke toeristische merk Achterhoek) komen om hun vrije tijd te spenderen. Niet alleen bezoekers, maar ook eigen inwoners maken hierbij dankbaar gebruik van verschillende toeristisch-recreatieve voorzieningen en faciliteiten zoals fiets- en wandelpaden, horecagelegenheden, dag-attracties en verblijfsaccommodaties. Om ook in de toekomst een aantrekkelijk toeristisch-recreatief aanbod te hebben actualiseren wij ons Recreatie en Toerisme beleidsplan en vertalen dit in een nieuw uitvoeringsprogramma van Beleef het in Berkelland (2025-2028). Hierbij zetten we in op verdere kwaliteitsverbetering.

Nieuw Beleid

Recreatie en Toerisme
Voor recreatie en toerisme huren wij al jaren een regiocoördinator in voor ongeveer € 70.000 per jaar. Daarnaast is er ook al jaren sprake van een uitvoeringsbudget van € 30.000. Tot op heden zijn deze bedragen voor een periode van drie jaar opgenomen in onze begroting. Met ingang van de begroting 2025 maken beide bedragen geen onderdeel meer uit van de begroting, terwijl we wel graag gebruik willen blijven maken van deze mogelijkheden. Voor 2025 is gezocht naar een oplossing en die is gedeeltelijk gevonden. Vanaf 2026 willen we € 133.000 in de begroting opnemen om de ingeslagen weg te kunnen voortzetten.

	2026	2027	2028	2029
Recreatie en toerisme	-133	-133	-133	
Totaal	**-133**	**-133**	**-133**	

NIEUWE ENERGIE

Wat speelt er?

- De ontwikkelingen volgen elkaar snel op. Dit betekent nieuwe kansen maar ook nieuwe uitdagingen en vraagstukken. Deze pakken we op vanuit ons Energie Uitvoeringsprogramma. De beschikbare rijksgelden voor onder andere de isolatieopgave zetten we zo maximaal en effectief mogelijk in.
- De warmtetransitie is een deelproces van de energietransitie. Dit zijn wij in 2021 gestart met de Transitievisie Warmte. Het vervolg hierop wordt het Warmte-/Koudeprogramma dat eind 2025 door het college wordt vastgesteld. Mogelijk komen hier de komende jaren investerings/participatie vraagstukken uit naar voren die wij separaat aan u voorleggen in bijvoorbeeld een wijkuitvoeringsplan.
- Het beleid Grootschalige windturbines is op 1 april 2025 vastgesteld. De verordening financiële participatie volgt. Vanuit motie M-19-08 en signalen vanuit de raad tijdens de bespreking van het concept beleidsdocument rond lokaal eigendom kan (financiële) participatie vanuit de gemeente een mogelijkheid zijn. We lopen hier in de perspectief nota in financiële zin niet op vooruit.

Bezuinigingen fase 2

	2026	2027	2028	2029
Inzet SPUK voor structurele kosten	100	100	100	100
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**

EEN TOEKOMSTBESTENDIG SOCIAAL DOMEIN

Wat speelt er?

- Een toekomstbestendig sociaal domein: dat is waar we in Berkelland voor staan. We willen dat onze inwoners zo lang, zo vitaal en zo actief als mogelijk mee kunnen doen en zelf regie voeren. We willen dat onze jongeren veilig en 'zo thuis mogelijk' kunnen opgroeien en zich kunnen ontwikkelen tot zelfstandige volwassenen. We gaan voor de effectiefst mogelijke hulp en ondersteuning en voor zo min mogelijk kosten. Dit doen we vanuit een doorontwikkeling naar inclusief beleid waarbij problemen of hulpvragen niet gekoppeld worden aan specifieke groepen. We zijn ons er wel van bewust dat we door de openeinderegelingen hier zelf beperkte invloed op hebben.
  De huidige uitgangspunten in het sociaal domein blijven onverminderd van kracht: positieve gezondheid, normaliseren, de-medicaliseren. Ook is ons beleid gericht op het versterken van de sociale basis, voorliggende voorzieningen en welzijn en preventie. Deze zijn leidend in de transformatie van het sociaal domein: in het anders denken en doen als het gaat om het bieden van hulp en ondersteuning. In onze visie blijft centraal staan dat we hulp en ondersteuning bieden aan wie dat nodig heeft. Dat doen we binnen de beschikbare middelen en met de beschikbare menskracht. Dit is leidend in de opgave om hulp en ondersteuning nu en in de toekomst betaalbaar en beschikbaar te houden.
- We hebben in april de Sturingsagenda 2025 vastgesteld op basis van de notitie Sturing die in december 2024 naar de Raad is gestuurd. Hierin staan 17 maatregelen opgenomen die allemaal bijdragen aan het zo beheersbaar mogelijk houden van de kosten in het sociaal domein. Hierin zitten bijv. actieve casusregie van Voormekaar, hulpmiddelenpool wmo hulpmiddelen, herstelgerichte ondersteuning, herijking welzijnstalken, de Dorpskamer, POH's en samenwerking met onderwijs. We hebben aan de Sturingsagenda een halfjaarlijkse monitor gekoppeld.
- Vanaf 1-1-2026 implementeren we de nieuwe inkoop Jeugd, wonen en Wmo. In 2025 bereiden we dit voor. Per 2026 werken we met een p x q-systematiek in plaats van met plekprijzen in de regionale inkoop.
- In het programma zijn hiernaast een aantal andere ontwikkelingen. We houden vanaf 2027 rekening met de invoering van de inkomensafhankelijke bijdrage Wmo (mits de verwachte invoeringsdatum 1 januari 2027 door het Rijk gehaald wordt), alsook de decentralisatie van Beschermd wonen. Daarnaast speelt de verplichte implementatie van de Hervormingsagenda Jeugd (HVA). Het Rijk verwacht dat regio's via een solide governance samenwerken in Jeugd, beschermd wonen en Wmo. Dit doen wij via de governance sociaal domein Achterhoek. het Rijk verwacht daarnaast dat we sterke sociale teams implementeren waarin zo veel als mogelijk lichte hulp voor jeugdigen en gezinnen is geregeld teneinde individuele maatwerkvoorzieningen te verminderen. Vanaf 2028 boekt het Rijk daarvoor een bezuiniging in. We zijn bezig met de voorbereiding hiervan. Veel maatregelen die nodig zijn voor de HVA overlappen met de Sturingsagenda, maar ook bijvoorbeeld de herijking van de welzijnstaken is hiervoor van belang.

Bezuinigingen fase 2

WMO/Jeugd uitgavenbeperkende maatregelen
De afgelopen jaren zijn de uitgaven voor WMO/Jeugd meer gestegen dan op basis van onze loon/prijs indexen en demografische ontwikkelingen verwacht werd. Voor het voorkomen van het opnieuw verslechteren van ons begrotingsperspectief is het belangrijk dat deze ontwikkeling wordt omgebogen. Of zoals het in ons begrotingsprogramma Een toekomstbestendig sociaal domein wordt verwoord: "Ondersteuning bieden aan inwoners die dit nodig hebben én een financieel evenwicht bereiken in het sociaal domein: dat is waar we in Berkelland voor staan."

Ondanks dat de betreffende uitgaven in de basis een “open einde” karakter hebben kunnen ze wel beïnvloed worden. We gebruiken hiervoor maatregelen uit de Sturingsagenda. Het effect van deze maatregelen is moeilijk in te schatten en ook afhankelijk van andere variabelen, zoals het rijksbeleid (invoeren van een inkomensafhankelijke bijdrage), schaarste van personeel in de zorg en bijv. de nieuwe regionale inkoop met ingang van 1 januari 2026. Deze sturingsmaatregel is geen wijziging van beleid die in financiële uitkomsten is te vervatten maar een inspanning om de zorg daar te brengen waar deze het meest noodzakelijk is. Daarbij passen we stelregel toe, zo kort zo licht en zo passend mogelijk.
Omdat we de afzonderlijke effecten van onze inspanning op de uitgaven in het sociaal domein, waaronder onze sturingsmaatregelen, niet goed te becijferen zijn boeken we hier geen bedrag voor in. Wel verwachten we effecten van deze maatregelen die we in ieder half jaar via de monitoring in beeld gaan brengen.

Ruimte in diverse subsidiebudgetten WMO/Jeugd
Een aantal subsidiebudgetten kan naar beneden worden bijgesteld, omdat ze niet volledig worden benut. Dit is feitelijk het toepassen van de stofkammethode. Enkele in het oog springende onderwerpen zijn:
- De niet bestede middelen voor de lokale inclusieagenda (dit ontstaat doordat we de maatregelen ter bevordering van inclusie zoveel mogelijk integraal toepassen);
- Budget voor tolken en begeleiding binnen het sociaal domein. Hiervan worden de lasten nu veelal gedragen binnen het speerpunt inburgering;
- Begrotingsposten voor uitvoering met betrekking tot het mantelzorgcompliment en het vrijwilligersknooppunt. De lasten voor uitvoering zijn met ingang van 2024 opgenomen onder bedrijfsvoering.
- Daarnaast hebben we alle begrotingsposten die geen betrekking hebben op zorg in natura of PGB (dus subsidies en overige bijdragen) tegen het licht gehouden met als resultaat een optelsom van relatief kleine bedragen die gezamenlijk tot een bezuiniging optellen. Bijvoorbeeld subsidies gemeenschappelijke regelingen en kosten die met uitvoering van de Wmo en jeugdhulp gepaard gaan.

WMO/Jeugd/volledige inkomsten stelpost
In de afgelopen periode hebben gemeenten via de VNG aangegeven bij het rijk dat er vanuit het rijk te weinig financiele middelen beschikbaar worden gesteld voor de uitvoering van de Jeugdwet. Dit is bevestigd door een “Commissie van Wijzen”, die speciaal hiervoor in het leven is geroepen door het rijk. Het rijk heeft hierop gereageerd door een aantal maatregelen aan te kondigen die zouden moeten leiden tot lagere jeugdzorgkosten, waardoor het rijk geen aanvullende middelen beschikbaar hoeft te stellen. Een daarvan is de hervormingsagenda. Er blijven nog tekorten over waarvoor het rijk nog geen passende maatregelen beschikbaar heeft. Inmiddels heeft ook de huidige regering aangekondigd dat het deel in het tekort naast het aandeel van de hervormingsagenda zal worden toegevoegd aan de algemene uitkering.
In de brief van 21 juni 2024 van de provincie Gelderland wordt aangegeven wat gemeenten op dit moment mogen inboeken in het kader van de Hervormingsagenda Jeugd en de uitkomst van de Commissie van Wijzen. In fase 1 hebben we hier € 600.000 voor ingeboekt. Met de septembercirculaire 2024 is recent € 1,2 miljoen extra structureel aan de gemeente Berkelland toegekend ter dekking van de kosten voor de Jeugdwet i.k.v. de landelijk teruggedraaide bezuiniging van € 511 miljoen. Voor fase 2 resteert nu nog de inschatting van het Berkellandse deel van het resterende tekort. Mede omdat we de opbrengsten van de maatregelen op de uitgavenkant WMO/Jeugd PM hebben geraamd zoeken we op dit punt voor fase 2 de grens op.

	2026	2027	2028	2029
Wmo/Jeugd uitgavenbeperkende maatregelen	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.
Ruimte in diverse subsidiebudgetten Wmo/Jeugd	280	280	280	280
Wmo/Jeugd volledige inkomsten stelpost	600	800	1.000	1.000
Totaal	**880**	**1.080**	**1.280**	**1.280**

Autonome ontwikkelingen

Volume ontwikkeling Wmo en Jeugd
De normale werkwijze is om de bedragen voor de perspectiefnota 2026 te baseren op de lasten T-2 (in dit geval 2024) waarbij te voorspellen wijzigingen worden meegenomen.
Met ingang van 2026 is er sprake van een ander inkoopregime ten aanzien van het sociaal domein. We gaan volledig terug naar PxQ:
- Plekprijzen worden weer tarieven,
- Doorlooptijden worden te declareren uren,
- Er is geen sprake meer van regio brede afrekening en verrekening.

Daarnaast zien we meer toe op zorgaanbieders, o.a. via de uitgebreide formatie toezicht en handhaving in de regio.
Dit alles maakt dat de manier van ramen voor de perspectiefnota 2026 niet meer adequaat is. Op basis van de nieuwe vastgestelde tarieven (P) en historische gegevens over het zorggebruik (Q) Is voor de perspectiefnota 2026 het zorgvolume bepaald.
Voor wat betreft het volume zijn verschillende jaren als uitgangspunt gekozen (2021 en 2022 de eerste helft) en de uitkomsten ter controle vergeleken met berekeningen uit het Sociaal Domein Achterhoek.
Voor de tarieven (P) is met betrekking tot de perspectiefnota gekozen voor het tariefjaar 2024. Dit omdat indexering geen onderwerp is als het gaat om autonome ontwikkelingen voor de perspectiefnota.
De nieuwe manier van bepaling van het zorgvolume levert een voordelig beeld op ten opzichte van de rekeningcijfers van 2024 en de begroting 2025. Dit zou normaal gesproken ook tot uiting gekomen zijn in de perspectiefnota. We hebben er echter voor gekozen de bestaande taakstelling binnen de Wmo (€ 888.000) in te vullen met de berekende besparingen op de zorg in natura voor de Wmo.

Inkomens en vermogensafhankelijke eigen bijdrage Wmo
Vanaf 2027 wordt het mogelijk om een inkomensafhankelijke bijdrage te vragen voor de Wmo. Dit levert naar verwachting extra inkomsten op of leidt tot een afname van de lasten. Hiervoor boeken we vanaf 2027 € 900.000 euro in.

GGD
Op basis van de begroting van de GGD stijgen de lasten met € 44.000. Dit zit in de stijging van het aantal clienten en verschillen in de indexeringspercentages.

Yunio
Voor Yunio Voorzorg is in 2025 en 2026 een incidentele dekking uit GALA gelden. Dit willen we vanaf 2027 structureel voortzetten. Yunio Thuisbegeleiding is op dit moment nog niet structureel geregeld..

Integrale Vroeg Hulp (IVH) Trajecten
We zien een uitbreiding van het aantal Integrale Vroeg Hulp trajecten. De 6 trajecten die waren voorzien zijn vol en er zijn meer aanvragen. We breiden daarom uit naar 13 trajecten.

Leerplicht
De kwalificatieplicht, vastgelegd in Artikel 5a van de Leerplichtwet, verplicht gemeenten tot toezicht op jongeren tussen 16 en 18 jaar, zodat zij onderwijs volgen en een startkwalificatie behalen. De uitvoering van de kwalificatieplicht binnen het mbo, nader te noemen leerplicht mbo, is bij LerenWerkt belegd. Tot op heden werden de kosten betreft de leerplicht mbo door LerenWerkt gefinancierd vanuit de regionale RMC (Doorstroom)middelen. Het ministerie van OC&W heeft echter aan de Doorstroompuntregio's gecommuniceerd dat de inzet van de leerplicht mbo niet uit de regionale RMC (Doorstroom) middelen bekostigd mag worden. Het ministerie van OC&W geeft aan dat de financiering van de leerplicht mbo opgenomen is in het gemeentefonds. Deze gelden zitten al in de algemene uitkering en dienen daarom volgens OC&W gebruikt te worden voor de bekostiging van leerplicht mbo. Per 2026 dient daarom de

financiering van de leerplicht mbo opgenomen te zijn in de gemeentelijke begroting. Voor de gemeente Berkelland betreft dit een bedrag van € 51.000.
Per januari 2026 treden de nieuwe afspraken in werking die voortkomen uit de herijking van de regionale samenwerking op het gebied van leerplicht. Een belangrijke (recente) wijziging daarbij is dat de wettelijk verplichte boa-taken in het kader van de Leerplichtwet voortaan lokaal moeten worden uitgevoerd. Dit betekent dat er een extra wettelijke taak bij de leerplichtambtenaren van Berkelland komt te liggen.
Om deze taak uit te kunnen voeren, is het noodzakelijk het contract van één van de leerplichtambtenaren uit te breiden met 4 uur per week. De geschatte kosten hiervan, inclusief overhead en werkgeverslasten, bedragen circa € 14.000 per jaar.

Tactus
In 2024 is de inzet van Tactus uitgebreid van 20 naar 24 uur. Deze uitbreiding kost € 15.000 en ligt contractueel vast tot 2026. Er is meer vraag naar hulp bij verslaving vanuit de samenwerkende partners zorg en veiligheid.

Bureau Halt
De bijdrage die Bureau Halt de afgelopen jaren vroeg van de gemeente lag onder de kostprijs. Dit was mogelijk doordat Bureau Halt ook andere subsidies kreeg. Door het wegvallen van die subsidies wordt een hogere bijdrage van de gemeente gevraagd. Het gaat om een verhoging van € 3.000.

Opvang ontheemde Oekrainers
De rijksbijdrage per Oekrainer wordt verlaagd van 61 naar 44 euro per dag. Dit levert een tekort op gezien de actuele kosten die we maken in de Oekraine-opvang. We hebben nog een reserve in 2025, maar deze zal waarschijnlijk onvoldoende voor meerdere jaren op rij. We kunnen hier vooralsbog geen bedrag aan koppelen.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Volumeontwikkeling WMO	1.091	1.091	1.091	1.091
Volumeontwikkeling Jeugd	-1.518	-1.518	-1.518	-1.518
Inkomens en vermogensafhankelijke eigen bijdrage Wmo		900	900	900
GGD	-44	-44	-44	-44
Yunio	-67	-87	-87	-87
Leerplicht MBO	-65	-65	-65	-65
Integrale Vroeghulp trajecten	-19	-19	-19	-19
Opvang Ontheemde Oekraïners				
Tactus	-15	-15	-15	-15
Bureau Halt	-3	-3	-3	-3
Meerjaren saldo	**-640**	**240**	**240**	**240**

Nieuw Beleid

Dorpskamers
De Dorpskamers zijn als experiment opgezet met tijdelijke dekking. Inmiddels zijn de Dorpskamers al 5 jaar een onderdeel van de samenleving en vangen ze vele mensen op via hun laagdrempelige inloop met professionele begeleiding. Zij hebben hun waarde bewezen als laagdrempelig alternatief voor (dure) individuele maatwerkvoorzieningen m.n. in de Wmo. Vanaf 2026 is er geen dekking meer beschikbaar en daarmee komen de dorpskamers te vervallen. We willen de dorpskamers graag doorzetten. Hiervoor is € 185.000 nodig.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Dorpskamers	-185	-185	-185	-185
Totaal	**-185**	**-185**	**-185**	**-185**

SPORT EN CULTUUR BEWEGEN JE!

Wat speelt er?

- Sport en cultuur bewegen je! Deelnemen aan sport en cultuur is leuk en heeft bovendien een positieve invloed op de mens en zijn omgeving. Het bespelen van een instrument helpt bijvoorbeeld mentale prestaties en geheugen te verbeteren. Bij kinderen versterkt het zelfvertrouwen. (Voor)lezen gaat laaggeletterdheid tegen. Sporten is goed voor de conditie. Deelnemen aan sporten of culturele activiteiten in groepsverband, verhogen sociale competentie en samenwerking. Meedoen zorgt voor cohesie in de samenleving.
- Op 21 november 2023 heeft de gemeenteraad de nieuwe sport- en beweegvisie, inclusief uitvoeringskader sportvastgoed, vastgesteld. In 2024 is de visie vervolgd met een scenario onderzoek naar het binnenzwemlandschap en een herijking van de subsidies rondom sociale basis. Bij het schrijven van deze perspectiefnota, zijn deze nog niet afgerond. Na afronding van het scenario onderzoek naar het binnenzwemlandschap, starten we een onderzoek naar het onder één soort beheer brengen (zoals een sportbedrijf) van sportaccommodaties, incl. zwembaden.
- Eind 2021 is de cultuur- en erfgoedvisie ‘Cultuur & Erfgoed: de smeerolie van Berkelland’ vastgesteld. Op 7 november 2023 is het geactualiseerde uitvoeringsprogramma ‘Verder met Cultuur en Erfgoed' vastgesteld door de raad.
- In maart 2024 is de Achterhoek door het Rijk erkend als Cultuurregio.
- In het programma 'Sport en cultuur bewegen je!' werken we volgens de volgende speerpunten:
    - Sport en Cultuur dragen bij aan een sterke sociale basis. Dit speerpunt is opgebouwd volgens de lijnen van het sportakkoord en de cultuur- en erfgoedvisie. Sport en cultuur dragen bij aan zelfvertrouwen, plezier en ontspanning en daarmee ook aan leefbaarheid en (mentale) gezondheid. Meedoen maakt dat je beter in je vel zit en je fitter en gelukkiger voelt. Meedoen zorgt voor cohesie in de samenleving. De demografische veranderingen zoals vergrijzing en ontgroening, maar ook een veranderende behoefte van inwoners, hebben invloed op verenigingen in Berkelland. Sport en cultuur worden steeds meer ingezet als preventief middel. Berkelland sluit hierop aan.
    - Toekomstbestendige accommodaties. Dit speerpunt omvat alle fysieke en bouwkundige onderdelen van sport en cultuur. Accommodaties hebben te maken met veranderend gebruik door demografische veranderingen en nieuwe manieren van sporten, bewegen en cultuur beleven. Daarnaast zijn veel sport- en cultuuraccommodaties in Berkelland verouderd.
- In 2025 is het dagelijks bestuur van sportaccommodatie 't Timpke in Borculo gestopt. Het algemeen bestuur heeft hierop een hulpvraag gesteld aan de gemeente.
- Op 2 april 2025 heeft de gemeenteraad het initiatiefvoorstel locatiekeuze sporthal Ruurlo aangenomen. De nieuwe sporthal in Ruurlo wordt daarmee gerealiseerd in het centrum, bij de vv Ruurlo.
- Op 15 april 2025 heeft de gemeenteraad besloten sportaccommodatie 't Timpke in Borculo uit te breiden met twee zaaldelen. Het Zone.college draagt financieel bij.

Bezuinigingen fase 2

Omschrijving
De structurele budgetten exclusief kapitaallasten bedragen voor sport en cultuur ca € 5 mln. In het algemeen zijn de lasten op sport en cultuur snel beïnvloedbaar omdat er weinig wettelijke verplichtingen zijn. Dit is ook de reden dat je als individuele gemeente hier ook het verschil kunt maken. We beperken echter bij deze bezuinigingen het te bezuinigen bedrag.

Het grootste deel van de begroting van het programma sport & cultuur bestaat uit subsidies. Deze subsidies worden gebruikt om verenigingen, stichtingen en accommodaties te ondersteunen. In 2025/2026 wordt een herijking van verenigingssubsidies uitgevoerd. Hierbij

nemen we als uitgangspunt dat het totale budget wordt verlaagd met de bedragen die we de afgelopen jaren over hebben gehouden. Het totale uit te keren bedrag over de hele gemeente, blijft dus nagenoeg gelijk. Door onder andere dalende ledenaantallen, is er minder uitgekeerd dan begroot. Het is onze ambitie dat door de herijking verenigingen die inhoudelijk het meest bijdragen, niet of het minst worden geraakt.

In 2026 hebben we een bezuinigingsopgave binnen het programma sport en cultuur van 75.000 euro. Deze halen we door bovengenoemde maatregel om niet uitgegeven geld in de ledensubsidies te schrappen. We bezuinigen minder op sport en cultuur dan in eerste instantie vastgesteld in de startnotitie fase 2 bezuinigingen. In 2027 hanteren we hetzelfde bedrag als 2026, namelijk 75.000 euro, met dezelfde dekking. In 2028 loopt het te bezuinigen bedrag op naar 150.000 euro. Dit bereiken we door te kijken naar andere uitgaven binnen het programma en door in te zetten op hogere inkomsten in de verhuur van ons sportvastgoed. Het uitgangspunt is daarbij zo min mogelijk partijen te raken.

	2026	2027	2028	2029
Diverse budgetten sport en cultuur	75	75	150	150
Totaal	**75**	**75**	**150**	**150**

WERKEN EN LEREN

Wat speelt er?

- **Participatiewet**
  Iedereen is van waarde en we willen dat iedereen een betekenisvol leven leidt. Deelname aan de samenleving via betaald werk is daarbij leidend en één van de meest effectieve manieren. In de uitvoering van de Participatiewet door Fijnder zien we opgaven, kansen en uitdagingen voor de lange termijn. Zo zien we op het gebied van de arbeidsmarkt kansen in sectoren zoals de zorg, de vrijetijdssector en bouw/-techniek. Het matchen van vraag en aanbod, onder andere uitgevoerd door het Werkgeversservicepunt Achterhoek (WSPA), is hierbij een uitdaging. Er liggen kansen om verbindingen te leggen tussen deze ontwikkeling en zorg, bijvoorbeeld op het vlak van mantelzorg/vrijwilligers.
  Niet iedereen is in staat om betaalde arbeid te verrichten, bijvoorbeeld door ziekte of psychische problematiek. Dit is de zogenaamde 'meedoengroep', van wie betaald werk niet altijd verlangd kan worden. Deze inwoners willen we wel graag maximaal laten participeren in de samenleving. Dit kan op verschillende manieren, van dagbesteding tot onbetaald (vrijwilligers)werk. Deze doelgroep vraagt specifieke ondersteuning. Dit doen we zo lokaal mogelijk binnen onze gemeente. Fijnder is hiervoor een uitvoeringsorganisatie; een 'trampoline' die mensen moet helpen naar werk binnen onze gemeente. Onze lokale Berkellandse visie en aanpak moet aansluiten bij de regionale verdeelsleutel.

  Wat betreft de uitkeringen (bijstand) hebben we de afgelopen jaren een lage instroom gehad. Nu neemt de instroom in m.n. de bijstand weer toe.
- **Armoedebestrijding/Bestaanszekerheid**
  In de afgelopen jaren is het thema armoede op verschillende manieren meer op de agenda komen te staan. Er is in toenemende mate een kloof ontstaan in de inkomenspositie van inwoners, bijvoorbeeld ten gevolge van toegenomen huizenprijzen, de coronacrisis en de gevolgen van inflatie, meer specifiek de sterk gestegen energieprijzen. Dit vraagt om een andere zienswijze, een herbeoordeling van bestaande subsidierelaties en het maken van toekomstbestendige keuzes.
  Het voorzien in het wettelijk minimuminkomen en de hierop aanvullende gemeentelijke armoedebestrijding is een taak van de gemeente en wordt door partners, zoals werkleerbedrijf Fijnder en de Stadsbank, uitgevoerd. Het leveren van maatwerk, vanuit de bedoeling van de wet, is een werkmethode die binnen onze Voormekaar teams steeds meer gemeengoed wordt. Dit wordt versterkt door Samen aan het Stuur, waarbij de gemeente eerstelijnsorganisatie is geworden en er in de uitvoering een nauwere samenwerking bestaat tussen Voormekaar en Fijnder. Op het gebied van schuldhulpverlening hebben we al de nodige stappen gezet. Vroegsignalering en de verbinding met onze vrijwillige en professionele hulpverleners staan stevig in de schoenen.

  Tot slot zijn we bezig met het vormgeven van het nieuwe beleid bestaanszekerheid. Bestaansonzekerheid neemt toe, ook onder werkenden in onze gemeente. Om hier wat aan te doen hebben we een plan in voorbereiding. De Startnotitie is inmiddels in de Raad vastgesteld.
- **Onderwijshuisvesting**
  We zijn bezig met de uitvoering van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2020-2036 (het IHP). Dit plan is geactualiseerd en aan u voorgelegd. Gezien de prijsontwikkeling van de afgelopen periode (en ervaringscijfers van recente aanbestedingen) betekent dit dat de benodigde/geraamde investeringsbedragen (zoals opgenomen in het huidige IHP) flink zullen toenemen. Voor de uitvoering van fase 1 (tot 2024) is in de begroting dekking gevonden in de vrijvallende kapitaalslasten vanuit onderwijshuisvesting. Voor de uitvoering van fase 2 (2024 en verder) is echter geen ruimte/dekking in de begroting opgenomen (Er vallen ook nagenoeg geen kapitaalslasten meer vrij de komende periode). Daarom kiezen we er voor om de toekomstige investeringen in onderwijs te

dekken uit de reserve onderwijshuisvesting. Deze is echter op dit moment niet voldoende om alle geplande investeringen in onderwijshuisvesting te bekostigen. Dat betekent dat we de komende jaren deze reserve moeten aanvullen met (incidentele) dotaties of toch ruimte zullen moet vinden/vrijmaken om de kapitaalslasten voor onderwijshuisvesting te kunnen dekken. Mocht de benodigde financiële ruimte de komende perioden niet gevonden worden, dan betekent dat dat de plannen binnen het IHP worden opgeschoven in de toekomst.

Bezuinigingen fase 2

Werken en leren / Fijnder
De uitgaven voor de Participatiewet (onder andere de bijstand) lopen via de begroting van Fijnder. In onze Begroting 2025-2028 houden we rekening met een relevante stijging van deze uitgaven. Meerjarig hebben we de inkomsten voor de Participatiewet (De BUIG en de integratie-uitkering voor de Participatiewet) niet hoger geraamd. We begroten zo scherp mogelijk en zijn daarnaast met Fijnder in gesprek om te kijken of er nog andere bezuinigingen mogelijk zijn.

	2026	2027	2028	2029
Inkomsten van Rijk P-wet	400	400	400	400
Totaal	**400**	**400**	**400**	**400**

Gevolgen jaarrekening

Vervoerskosten SW
De vervoerskosten voor medewerkers met een SW indicatie zijn de laatste jaren afgenomen. Hierdoor kunnen we dit budget structureel naar beneden bijstellen.

	2026	2027	2028	2029
Vervoerskosten SW	35	35	35	35
Meerjaren saldo	**35**	**35**	**35**	**35**

Autonome ontwikkelingen

Loonkosten SW-medewerkers
Na de opheffing van het werkvoorzieningschap Hameland hebben wij de SW medewerkers in dienst genomen. In 2026 vallen de loonkosten hoger uit dan in de meerjarenbegroting was opgenomen. Vanaf 2027 ontstaat een voordeel door een hogere uitstroom en hogere detacheringsvergoedingen.

Stijging begroting Fijnder 2026
Wat betreft de uitkeringen (bijstand) hebben we de afgelopen jaren een lage instroom gehad. Nu neemt de instroom in met name de bijstand weer toe. ook zijn de loonkosten gestegen. We ontvangen de conceptbegroting van Fijnder eind mei/begin juni, dus we kunnen de geraamde stijging van de begroting in relatie tot onze BUIG-uitkering niet concreet meenemen in deze Perspectiefnota. De BUIG wordt eind van het jaar pas definitief vastgesteld.

Stadsbank
De kosten voor de Stadsbank stijgen in 2026 met € 10.000 op basis van de begroting van de Stadsbank.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Loonkosten SW	-30	54	261	261
Stadsbank	-10	-10	-10	-10
Meerjaren saldo	**-40**	**44**	**251**	**251**

Nieuw Beleid

Bestaanszekerheid
Bestaansonzekerheid neemt toe, ook onder werkenden in onze gemeente. Om hier wat aan te doen hebben we een beleidsplan bestaanszekerheid in voorbereiding. Wat is er o.a. aan de hand? 1.619 huishoudens (8,5 % van het totaal) leven van een inkomen tot 130 % van het wettelijk sociaal minimum (Wsm). In deze gezinnen leven 640 kinderen (Kwiz, 2023). Ook hebben zich 38 gedupeerden van de toeslagenaffaire bij ons gemeld. We willen met de investeringen zorgen voor:

- zwemveiligheid van kinderen, ongeacht inkomen;
- zorgen dat kinderen én volwassenen (dus ook na je 18e) kunnen sporten en van cultuur kunnen genieten (en dat kan niet voor de bedragen die we nu hanteren);
- zorgdragen voor laagdrempelige toegang tot sociaal-juridische dienstverlening, ongeacht inkomen, en tot laagdrempelige hulp bij financiële problemen. Ter voorkoming van schulden en problemen op andere terreinen.

Het beleid is met een klankbordgroep bestaanszekerheid voorbereid. De Startnotitie is inmiddels in de Raad vastgesteld.

	2026	2027	2028	2029
Bestaanszekerheid	-25	-315	-240	-240
Totaal	**-25**	**-315**	**-240**	**-240**

VEILIGHEID

Wat speelt er?

- In de raadsbrief van april 2024 over de afronding van het traject Integraal Veiligheidsplan hebben wij de raad meegenomen in het proces om te komen tot jaarlijkse uitvoeringsplannen. Afgesproken is hierbij dat het opstellen van een uitvoeringsplan zal gebeuren voor de perspectiefnota zodat eventuele extra wensen in financiële zin daarin opgenomen kunnen worden. Een belangrijk onderdeel van het gesprek over het uitvoeringsplan 2025 is de uitkomst van de Veiligheidsmonitor, de enquête onder onze inwoners naar hun veiligheidsgevoel en beleving. De uitkomsten verwachten we pas half juli 2024 en kunnen daarom niet meer worden meegenomen voor de Perspectiefnota. Extra wensen en accenten zullen daarom in 2025 door keuzes binnen de bestaande formatie een plaats moeten krijgen.

Bezuinigingen fase 2

VNOG
In de gemeenschappelijke regelingen VNOG en de ODA gaan aanzienlijke budgetten om. Bezuinigingen op deze bedragen kunnen alleen slagen als een meerderheid van de aangesloten gemeenten hier ook voor is. Ondanks dat we allen met aanstaande begrotingstekorten te maken hebben en de meeste gemeenten bezig zijn om bezuinigingsmogelijkheden in kaart te brengen zetten we het bedrag op PM. Ook hier geldt dat ook het tegengaan van uitgavenstijgingen boven door ons gehanteerde indexen al inspanning zal vergen.

Omgevingsdienst Achterhoek (ODA)
Voor de ODA specifiek geldt dat de Omgevingsdiensten bezig zijn met het interbestuurlijk programma om te voldoen aan minimale robuustheidsvereisten. Van de Staatssecretaris hebben we vernomen dat de ODA als onvoldoende robuust is aangemerkt en dat er onderzocht moet worden welke maatregelen nodig zijn om voldoende robuust te worden. In plaats van bezuinigingsmogelijkheden is de kans aanwezig dat er daardoor extra kosten gemaakt moeten worden.

	2026	2027	2028	2029
VNOG	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.
ODA	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.
Totaal	**P.M.**	**P.M.**	**P.M.**	**P.M.**

Autonome ontwikkelingen

VNOG
Op basis van de begroting van de VNOG stijgen de lasten met € 101.000. We zien ook dat we minder kosten kwijt zijn aan piket vergoedingen en verlagen de raming voor dit onderdeel met € 15.000

Omgevingsdienst Achterhoek
Op basis van de begroting van de ODA stijgen de lasten in 2025 met €210.000 in verband met een hogere vraag naar adviezen.
De Staatssecretaris heeft in het kader van het Interbestuurlijk programma versterking VTH opdracht gegeven aan alle Omgevingsdiensten, dus ook de ODA, een plan van aanpak op te stellen om in 2026 te voldoen aan de robuustheidscriteria. De ODA kenmerkt zich door creativiteit, innovatief vermogen en doorpakken vanuit een efficiënte organisatie. Naast een mogelijke fusie wordt het risicoprofiel geactualiseerd. De eerste doorrekening van deze keuzes

geeft voor Berkelland een stijging van de bijdrage te zien. Voor 2026 tot en met 2028 is de verwachting dat er een totaal hoger bedrag noodzakelijk is van € 740.000. Pas met het te doorlopen van een fusietraject en/of actualisering van het risicoprofiel traject wordt duidelijk wat deze kosten daadwerkelijk zijn.

ODA Milieuleges
Uit onderzoek is gebleken dat we voor sommige van de diensten van die de ODA verricht voor het afgeven van vergunningen leges mogen worden geheven. Vanaf 2026 gaan we die leges heffen. We verwachten hiermee € 150.000 op te halen.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
VNOG	-86	-86	-86	-86
Omgevingsdienst Achterhoek	-210	-210	-210	-210
ODA Milieuleges	150	150	150	150
Meerjaren saldo	**-146**	**-146**	**-146**	**-146**

ALGEMEEN BESTUUR EN BEDRIJFSVOERING

Wat speelt er?

- **Een toegankelijke en gastvrije publieksruimte**
  In de vastgestelde visie op dienstverlening is geconstateerd dat de huidige publieksruimte niet voldoet aan de eisen van veiligheid, toegankelijkheid en privacy en dient er met de publieksruimte worden aangesloten op de visie op dienstverlening. Daarom is in de uitvoeringagenda dienstverlening het project "herinrichting publieksruimte" als project opgenomen en is in de raadsvergadering een voorbereidingskrediet vastgesteld voor het opstellen van het programma van eisen en een inrichtingsvoorstel. Ondertussen is er op basis van het programma van eisen een concept inrichtingsvoorstel gemaakt. De komende periode wordt een verdere uitwerking gemaakt en een bergroting opgesteld en vervolgens gereedgemaakt voor bestuurlijke besluitvorming richting college en raad.

Gevolgen jaarrekening

ICT
Het beheer van de ICT-infrastructuur leidt tot hogere lasten. Hierin zitten onder andere hogere veiligheidseisen en hogere energielasten. De lasten zullen niet dalen. Daarom stellen we de raming naar boven bij.

Vergoeding medewerkers
De vergoeding die wij voor medewerkers ontvangen voor detachering, ziektekosten en loonkostensubsidie is behoudend geraamd. We verwachten dat deze inkomsten structureel hoger zullen zijn dan begroot en stellen de raming voor de inkomsten daardoor naar boven bij.

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2024
ICT	-408	-408	-408	-408
Vergoeding werknemers	150	150	150	150
Meerjaren saldo	**-258**	**-258**	**-258**	**-258**

Autonome ontwikkelingen

Verkiezingen
Voor het inwerkprogramma van de nieuw te kiezen gemeenteraad in maart 2026 nemen we eenmalig €50.000 op in de begroting.

ICT
Voor het blijven versterken van de digitale veiligheid en om onze cyberbeveiligingsrisico's te beheersen is wetgeving gemaakt. Om aan die wetgeving te voldoen zullen we in 2026 € 125.000 aan maatregelen nodig hebben die daarna oplopen naar € 250.000. Naast onze eigen beveiliging zien we ook steeds meer dat softwareleveranciers applicaties vanuit hun eigen datacenters leveren. Leveranciers dwingen ons om over te stappen en dit levert extra kosten van ongeveer € 100.000 op. Tot slot zien we dat het budget voor vervanging van hardware door prijsstijgingen niet meer toereikend is. Dit leidt in 2026 tot extra lasten van ongeveer € 140.000

Accountantskosten
Door het toenemende aantal SPUK regelingen en verklaringen voor aangevraagde subsidies zien we dat de accountantskosten de laatste jaren hoger uitvallen. Het gaat om een bedrag van ongeveer € 26.000.

Beveiligingskosten

De aanwezigheid van een beveiliger op de avonden dat het gemeentehuis toegankelijk is voor het publiek zorgt voor extra kosten. Deze kosten bedragen ongeveer € 20.000.

Maaichauffeurs
Nadat twee maaichauffeurs met een SW achtergrond afscheid hebben genomen is gezocht naar vervangers vanuit dezelfde of vergelijkbare groep. Dit is niet gelukt. Hierdoor moeten nu maaichauffeurs worden ingezet die duurder zijn. Dit kost € 36.000 extra.

Voorziening ouderdomspensioen/arbeidsongeschiktheid raadsleden
Het Rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers waarin o.a. de rechtspositie van raadsleden is geregeld is gewijzigd. De keuzemogelijkheid om raadslieden een jaarlijkse bijdrage van één maandvergoeding beschikbaar te stellen voor het treffen van een voorziening vanwege arbeidsongeschiktheid, ouderdom en overlijden. Het opheffen van deze keuzemogelijkheden leidt tot extra lasten van € 40.000.

Bedragen x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Verkiezingen	-50			
ICT	-291	-640	-763	-768
Accountantskosten	-26	-26	-26	-26
Beveiliging	-20	-20	-20	-20
Maaichauffeurs	-36	-36	-36	-36
Voorziening ouderdomspensioen/arbeidsongeschiktheid raadslieden	-40	-40	-40	-40
Meerjaren saldo	**-463**	**-762**	**-885**	**-890**

Nieuw beleid

Regiodeal
Het Rijk en de Regio Achterhoek hebben de Regio Deal Achterhoek gesloten. De Regio Deal richt zich op het vergroten van brede welvaart en de samenwerking in de regio. Om voor de bijdrage van € 25 miljoen in aanmerking te komen moeten de overige partijen die meedoen aan de Regio Deal cofinanciering inbrengen. Voor Berkelland is de cofinanciering maximaal € 872.000. Hiervan is in de begroting 2025 de helft geregeld. We nemen nu voor 2027 en 2028 het restant van de cofinanciering op in de begroting.

	2026	2027	2028	2029
Regiodeal		-218	-218	
Totaal	**0**	**-218**	**-218**	**0**

ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN

Wat speelt er?

Bezuinigingen fase 2

Rente / minder behoefte vreemd vermogen
In relatie met de verwachtte investeringen (de eerder genoemde wegen en riolering maar ook onderwijs- en sportaccommodaties) houden we in onze renteraming voor vijf jaar rekening met het per jaar aantrekken van € 10 miljoen extra vreemd vermogen. Gezien het werkelijke investeringstempo tot nu toe kan dat voorlopig met € 10 miljoen minder.

Afromen stelpost prijs / kaasschaaf
We hanteren een techniek waarbij we bij de perspectiefnota de verwachte loon- en prijs-stijgingen meerjarig op een stelpost ramen. Bij de daaropvolgende programmabegroting en bestuursrapportage worden deze stelposten verdeeld over de concrete begrotingsposten waar deze nodig zijn. Soms wordt niet de hele stelpost verdeeld omdat bijvoorbeeld de loon- of prijsstijging meevalt of niet wordt aangevraagd. Soms valt deze ook tegen. Per saldo resteert er nog een deel van de stelpost van voorgaande jaren.
Overigens wordt de prijsindex op de Algemene Uitkering bepaald op basis van prognoses van het CPB. De laatste jaren is helaas de werkelijke prijsstijging hoger dan de raming. Dit wordt niet gecompenseerd in de Algemene Uitkering. Ondanks dat we de stelpost loon- / prijs goed kunnen gebruiken kan er ook een deel van vrijvallen om de meerjarenraming sluitender te maken.

OZB verhoging met cumulatief 2% meer dan inflatie
De OZB behoort tot onze algemene dekkingsmiddelen en hoeft niet specifiek besteed te worden zoals bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing. Ook een lastenverhoging kan bijdragen aan een sluitende meerjarenraming. Omdat het verhogen van de OZB geen bezuiniging is in de zin van minder uitgeven is wordt deze apart gepresenteerd. Een procentuele stijging bovenop de inflatie is een optie waar we ook in eerdere bezuinigingsrondes gebruik van hebben gemaakt. We hebben gerekend met 2%. Er kan ook een ander percentage worden gekozen
In de paragraaf lokale lasten van onze Programmabegroting is te zien dat onze gemeentelijke woonlasten de laatste paar jaar toch ongeveer € 20 per inwoner onder het Gelders gemiddelde lagen. Omdat alle gemeenten met het ravijnjaar te maken hebben verwachten we dat ook andere gemeenten de komende jaren tot belastingverhogingen zullen besluiten. We zullen in ieder geval onze gemeentelijke woonlasten ten opzichte van het Gelders gemiddelde blijven monitoren.

	2026	2027	2028	2029
Rente/minder behoefte vreemd vermogen	250	250	250	250
Afromen stelpost prijs/kaasschaaf	200	400	600	600
OZB verhoging met cumulatief 2% meer dan inflatie	230	465	700	700
Totaal	**680**	**1.115**	**1.550**	**1.550**

Autonome ontwikkelingen

Loon en prijscompensatie
Voor 2026 gaan we uit van de meest recente raming van het CPB voor het consumenten prijs indexcijfer. Het cijfer van maart 2025 is 2,6%.

Correctie algemene uitkering loon-prijscompensatie

Omdat we ramen in constante prijzen weten we dat we bij de overgang van constante naar lopende prijzen een deel loon/prijscompensatie krijgen.

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Loon/prijscompensatie	-2.463	-2.836	-2.836	-2.836
Correctie algemene uitkering	2.300	2.300	2.300	2.300
Meerjaren saldo	**-163**	**-536**	**-536**	**-536**

BIJLAGE 1: STAND VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN AFVAL EN RIOLERING

Wat speelt er?

Bij de nota Reserves en Voorzieningen 2023 zijn de reserves herschikt. Daarbij zijn nog 7 reserves in stand gebleven, waarvan 6 bestemmingsreserves. De bestemmingsreserves zijn ingesteld om toekomstige lasten te kunnen dekken. De reserves zijn een spaarpot voor verwachte uitgaven. Dit betekent niet dat er concrete plannen zijn. Als er een concreet plan is hevelen we het benodigde bedrag over van de bestemmingsreserve naar de reserve Bestuurlijke claims. De werkelijke kosten worden vervolgens gedekt uit de reserve Bestuurlijke claims.

Overzicht reserves

Bedragen x € 1.000	Stand 1-1-2024	Bestemming resultaat	Toevoeging	Onttrekking	Vermindering door afschrijving	Stand 31-12-2024
Algemene reserve	26.320					26.320
Bestuurlijke claims	27.957	2.850	871	4.512	1.858	25.308
Egalisatiereserve investeringen	8.627		2.564		241	10.950
Algemene reserve bouwgrond-exploitatie	6.382		148	235		6.295
Onderhoud wegen	190		574			764
Onderwijshuisvesting	16.648	1.342	352			18.342
Sportvastgoed	9.439	1.342	69	264		10.586
Totaal	**95.563**	**5.534**	**4.578**	**5.011**	**2.099**	**98.565**

Meerjarenoverzicht reserves

Bedragen x € 1.000	Saldo 1-1-2025	Mutaties 2025	Verwacht saldo 31-12-2025	Mutaties 2026	Verwacht saldo 31-12-2026	Mutaties 2027	Verwacht saldo 31-12-2027	Mutaties 2028	Verwacht saldo 31-12-2028
Algemene reserve	26.320	-300	26.020		26.020		26.020		26.020
Bestuurlijke claims	25.308	390	25.698	-73	25.625		25.625		25.625
Egalisatiereserve investeringen	10.950	-244	10.706	-244	10.462	-244	10.218	-244	9.974
Algemene reserve bouwgrond-exploitatie	6.295	-1.750	4.545		4.545		4.545		4.545
Onderhoud wegen	764	-764	0		0		0		0
Onderwijs-huisvesting	18.342	-821	17.521	73	17.594	73	17.667	73	17.740
Sportvastgoed	10.586	-5366	5.220	9	5.229	9	5.238	9	5.247
Totaal	**98.565**	**-8.855**	**89.710**	**-235**	**89.475**	**-162**	**89.313**	**-162**	**89.151**

Meerjaren overzicht voorzieningen Afval en Riolering

Bedragen x € 1.000	Stand 1-1-2025	Mutaties 2025	Verwacht saldo 31-12-2025	Mutaties 20256	Verwacht saldo 31-12-2026	Mutaties 2027	Verwacht saldo 31-12-2027	Mutaties 2028	Verwacht saldo 31-12-2028
Voorziening Afvalstoffenheffing	544		544	-300	244		244		244
Voorziening groot onderhoud en	6.310	535	6.845	472	7.317	242	7.559	214	7.773

vervanging riolering